

בעזרת השם יתברך

וועד העירוב

185 - 2 עמודים

תשובה מהגאון ר' אלחנן היילפערין שליט"א

שבעיר גדולה כלונדון

אין רשות הרבים

דאורייתא.

(א) ד' מחיצות של הבתים עומד
מרובה.

(ב) שערי העיר אינן מפולשין.

(ג) שיש על הרחובות גשרים
מהרכבת שתחתיהן צורת הפתח
ומפסיק את הרשות הרבים.

שו"ת שדה אלחנן

סימן כ"ד

תשובה בתיקון עירובין

"רשות הרבים" שזהו דבר שונה מ"דין" רשות הרבים. מטאור בשנת דף ו' א"זוהו רשות הרבים קרבים ופולשים ומטאות המפולשים לרה"ר. ומרש"י שם מטאור דפרטים ופולשים הוא במחוק לעיר מקום פרוך לגמרי לארבע רוחות העולם, ועי' בערוך ערך כך בשם רב האי גאון שרשנה הוא שדה. והרמב"ם סי"ד מהלכות שבת הוסיף "מדבריות", ומה שכתב "ועיריות" הוא טעות סופר כמ"ש בכסף משנה שם ממשי' הר"א בן הרמב"ם שג"ל "ועירו", וכ"ה נכתב יד הפיימונים. ועוד הוסיפו לחשוב מטאות המפולשין לרה"ר שיהי' עליהן דין רשות הרבים. אבל דין המפולשין יש בש"ע סימן שמה"ה ס"ו שני פולשים. א', אם הן מפולשין משער לשער פי' שהשערים מכוננים זה כנגד זה (עי' רש"י ערוהן דף ו' ומג"א סי' ה"ל) וכפי המטאור אין כאלו נדר"ר שום רחוב ששערי' יהיו מכוננים זה כנגד זה. כי העיר הזאת מפורסמת ברסותה העקומות (ואדריגה בעיר קטנה יותר נקל למצוא רחוב ישר, מבטיר גדולה כניטה שרשוב אחד סוגר בעד חברו). ומגלי הכי'. מפורש בכסף משנה ומג"א שיש לאותו דרך המכוון משער לשער כל דמי רשות הרבים. וכמו במשנה ברורה שם במאור הלכה ח"ל, נראה דכוונתו שבעיני' שיהיה רחוב הדרך כ"ז אמה וגם שלא יהיה מקורה כדי שיהיה מל' עליו שם רה"ר וכו', ע"ל. ובעיר הג"ל אין לה רחוב מהגדולות שלא יהיו בו גשמים מהרבתם שהולכת עלי' שכתבתי שיש לו דין רשות היסוד חסם הגשמים כמ"ש להלן. א"כ אי אפשר לומר "שיש לאותו דרך המכוון משער לשער כל דמי רשות הרבים". וגם עפ"י הגשמים שטוברים עליה בני אדם אין עליהם דין רה"ר גמורה רק כרמליה לשיטת רוב הפוסקים האמרונים הממטירים. א"כ נחטפו עוד ב' פעמים לטעם א' שכחתי למעלה, והוא, ב) שאין מפולשין זה כנגד זה, ג) ואין על כל הרחוב דין רה"ר מממת שרה"י מפסיקו כמה פעמים באמצע. א"כ הרי קיימא לן שצורת הפתח מועיל להחיות, בפרט שמתן הפורה אפילו רה"ר גמורה יותר בצורת הפתח כמ"ש בש"ע הרב הממת ו"ל סי' שס"ד עסקי ד'.

כיון שנתנוטו מפי חכמינו ו"ל לעסוק בחקוי עירובין עפ"י ההלכה הקטעה מפי סופרים וספרים, רשמנו בעלי הש"ע וטשאי כליהם, מפני שמכשולי חלולי שבת במלאכה הולאה והכנסה מרשות לרשות והעדרם ארבע אמות ברשות הרבים מתיישב מאוד גם אצל שומרי ש"ק (עי' בשו"מ חת"ם סופר מאור"ם סימן ז"ט, דברים נהירים וקולרין לעינים), על כן אמרתי אשנה פרוך זה להלכה ולא למעשה, והשם יעזרני שלא אכשל ח"ו.

הגדוה הוא, עיר אחת נחלקה לשנים על ידי נהר גדול, ורוב אוכלפי היהודים יושבים על חלק הצפוני שעל ידי הנהר, באופן שמדד דרום ישרי היהודים, נהר הג"ל מקיפם. וכ"א גשמים שעל הנהר שהלך מהם לרחיץ מקוה, צורת הפתח או דלתות רחירות לנעול, כאשר נבחר להלן א"י"ה. ולמד מורח ומערב העיר, מקיפם גדרים גבוהים וטפחים שהולכים ע"י מפילת רכנת הנהר, שהיא בעצמה להגדר מחשב. ע"י שהולכת כמות מרחק עמוק עשרה או מל' גובה עשרה. ולמד לפון העיר יכולים ג"כ להמלא ולקרף מחילות ברזל להיקף או נהר פלגן ממנו. וא"ו פרטות (שגדול העיר היא מעוטת דמעוטת נגד הגדרים) יש למקנם ע"י צוה"פ או דלתות.

הנה שגרת לשון רוב הפוסקים (עיין ש"ע א"ר"ט סימן שמה"ה סע"ו ז' ונזנז"י ובארחות חיים שהגהות הג' מהרש"ם ו"ל) שאין לנו רשות הרבים דאורייתא זמן הזה. אבל עיקר טעמם נראה משום דסבירא להו דר"ה"ה בעיני' ט' רבוא עונבים ט' ככל יום, וליכא. נמצא דבעיר הג"ל שאוכלוסיה מרובים יותר משמונה מליונים אין לדון מחד זה, לכן לא ראיתי מתוך להעמיק כאן מה שכחתי במק"א נבגע לפרט זה. מראשונים ואמרונים והערוה נהויות. ואחספק רק לברר שאין על העיר דין רשות הרבים גמורה מממת ג' פעמים ברורים שכל אחד מפסיק. א) שהעיר יש לה ד' מחילות עומד מרובת על הפרוץ שלכולי עלמא דין רשות היסוד יש לה מן התורה ודבר זה אין לרחיץ לפנים. ב) נבחר מקודם מהו שם

להחירם. אבל לכולי עלמא טדאי נרין למקנס נצורה"ם או דלמות, וכן עמא דבר.

חופי טלגרף ואלקטרי. לא ינטרכו זכאן לנרף, ואם ינטרכו ישיגו שמוט יחי על גבי הלחיים ולא מן הנד מחשש נורת הפתח מן הנד.

מחללי שנה ואינן מודים בעירוב, שאין מצטלן רשות. כבר קמנו האחרונים שבה שזוכרים רשות משר העיר והוא נותן להם רשות ההשתמשות בשכירות ליום השבת, שוב אין הם יכולים לאסור. אפילו בעיר שרוב יהודים שמתוכה הם נעוה"ר מהם (עי' בארמות חיים הג"ל סימן שפ"ב ועיין עיון צ"ע סי' ש"פ עקיף ג' ובארמות חיים סי' שפ"ו).

כל זה ראיתי להעלות על שלחן מלכים, מאן מלכי רבנן הגאונים שליט"א, בעירור ענייני הג"ל ממקורות הש"ע והפוסקים, מן הנצרך אשר יסקו העדרים עדין לאן קדשים.

יש להוסיף כאן מכה נורה צניי צניי העיר שנבנים באופן שיש לראות הרחוקות סגורים מכל הרחוקות בפירמות, וראיתי אח"כ כזה בשם המו"ח זל"ה.

המחיצות של נהר, לשיטת הטו"ו שאומר מחילות נהר, בעיר זו יש גדרים עומים שהם צעמם מחילות כשירות, ומהמומר להאריך בהימר מחילות נהר.

הנשרים העליונים שני אדם עובדים תחתיהם כשרים בלי שום חשש, הן מטעם פי מקרה יורד וקומם והן מטעם נזי"פ או שער ממם. (ועי' טוש"ע סימן שס"א, ובתשובות גאוני הדור שכן צרכה שלום על דבר העירוב בק"ק אנטווערפן, ועי' בס' חלקת יעקב להרב צ"ח שליט"א [ז"ל]).

נשרים התמונים. שני אדם עובדים עליהם ויש לומר שמתעלים המחילות שמתחתיהן. עי' בשו"ת חת"ם סופר סי' פ"ט ושאר אחרונים אוקרים ומהם מחלקים לומר שכשיש עומה עשו"י מניין תחת הגשר יש

אופן הרחוקות ודין

נורת הפתח כמטאור בפוסקים, עי' בשו"ת ברית אברהם סי' ט"ו. אמנם שמעתי מפוסקים כיון דמאד המלכות אי אפשר לנעול לעולם א"כ הוי בכלל דלמות שאינן ראויות לנעול דלמא, וכן ראיתי בהגהות מהרש"ם בארמות חיים סי' שפ"ג עקיף י"ד, ומשמיע ממה שכתב הנוצי"י מהדו"ת שאו"ח סימן ל"ט דין ביהכני"ם שנחתם משרי המלך לאין העירובי מלכות מועיל כיון דאי אפשר לנא אליו בניהש"מ. ולא דמי להא דעירובין דע"ה ע"כ לענין עשאו לאינן קולם דפתחא הוא ואריא רביע עליו, ויש בה שמי דשות כש"ע סימן שע"ב עקיף ט"ו, דשמי החס שאם ירצה לעבור על האיסור בידו לעשותו, משא"כ כאן שהעכו"ם לא יעוהו. וכ"ה בחשו"י חת"ם סי' ג' באמצע התשובה שהזכיר "באופן שיהי רשות ביד היהודי לסוגרו", והגאון מהרש"ם קיים שם דהייב דאי אפשר לסגור מאד דינא דמלכותא אין מקום להקל. וכן הביאו משו"מ שואל ומשיב מהד"מ חלק ד' סימן פ"ה.

וראיתי בשו"ת האלף לך שלמה להגרש"ק ז"ל תשובה בענין זה, והעלה שם דבכרמלית לכו"ע מהני דלמות ראויות לנעול, ואולי אפילו כאינו ראויות לנעול

החצקה היא לעשות פריצות מטווי נחל באופן שלא יהיה בין חוט לחוט יומר מג' טפחים יהיו גוהים עשרה טפחים, רחוב הדלמות כרוחב הרה"י, ולגוללס גלילה ולהניחן במוך קנה חלול, באופן שיאפשר להוליחם בכל עת. גם אפשר לחולקן לשמים, ולהעמיד שני קנים בשני כדדי הרה"י. ויחיד הפירמות מטעם דלמות הראויות לנעול.

והנה יש בה שמי דשות עיקריות הידועות. הרמב"ם סובר דסגי ברואיות לנעול אף שאינן נעולות בשום זמן. והר"ף והרא"ש סבדי דבעינן דוקא נעולות עלילה. ומצינו עוד דעה שלחית מברעת והוא דעת מהר"ם מרוטנבורג שהשאלו המרכי בעירובין ר"פ הדר, ובד"ת או"ח סי' שס"ד דגברי רשות הרבים דידן שאינה גמורה צני רין ראוי לנעול. א"כ לפי מה שהזכרתי ברואיות ברורות נפתח דבריו שערט אין לה דין רשות הרבים מה"מ מכה שלשה טפחים שכל אחד בשני עמנו מספיק לכו"ע, שסיפא שלכו"ע מועילות דלמות הראויות לנעול כיון דאף נורת הפתח היה מועיל ורק מטעמים נוחים בחרים נאחזו בדלמות, אם כן בודאי דמהני דלמות הראויות לנעול, ובדלמות לא בעינן